

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 21 (2023)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.21.15

Jolanta Gwioździk

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID 0000-0002-2732-4115

Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego wobec międzynarodowej współpracy intelektualnej Ligi Narodów

Po I wojnie światowej nawiązanie współpracy międzynarodowej było istotnym celem Ligi Narodów (1920–1946), która została powołana z inicjatywy prezydenta USA Woodrowa Wilsona¹, a jej statut był częścią traktatu wersalskiego z 1919 r., ratyfikowanego wówczas przez 32 kraje, w tym także przez Polskę². Organizacja powstała w celu „poparcia współpracy narodów, zapewnienia pokoju powszechnego i bezpieczeństwa [...] ustalenia szczerych, sprawiedliwych i szlachetnych stosunków pomiędzy narodami”³. Organem doradczym Rady Ligi Narodów była Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelektualnej (Commission Internationale de Coopération Intellectuelle 1922–1925⁴), powołana 2 września 1921 r. (zaakceptowana 21 września przez Zgromadzenie Ligi Narodów). Jej pierwszym przewodniczącym został Henri Bergson, a sekretarzem (a później ekspertem) historyk, prof. Oskar Halecki⁵. Komisja podjęła prace na rzecz odbudowy i rozwoju życia umysłowego zwłaszcza Europy Środkowo-Wschodniej, najbardziej zniszczonej po wojnie. Naukę polską reprezentowała Maria Skłodowska-Curie, profesor Uniwersytetu Paryskiego oraz honorowy profesor Uniwersytetu Warszawskiego⁶, która zaproponowała

1 Koncepcję powołania organu służącego utrzymaniu pokoju Wilson przedstawił w 1918 r. *League of Nations instituted*, [on-line:] <https://www.history.com/this-day-in-history/league-of-nations-instituted> – 10.08.2023.

2 *Statut Ligi Narodów (podpisany przez 32 państwa na konferencji pokojowej w Paryżu)*, Warszawa 1919.

3 Tamże.

4 T. Irish, *Feeding the Mind: Humanitarianism and the Reconstruction of European Intellectual Life, 1919–1933*, Cambridge 2023.

5 A. M. Brzeziński, *Sprawy polskie w działalności Oskara Haleckiego – sekretarza Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej Ligi Narodów (1922-1924)*, [w:] Oskar Halecki i jego wizja Europy, red. M. Dąbrowska, t. 1, Warszawa–Łódź 2012, s. 38–55; J. Cisek, *Oskar Halecki. Historyk Szermierz Wolności*, Warszawa 2009.

6 Komisja liczyła 12 członków, zob. *Commission internationale de Coopération intellectuelle*, [on-line:] https://atom.archives.unesco.org/international-committee-on-intellectual-cooperation?sf_culture=fr – 5.04.2022. Zob. J. Piskurewicz, *Między nauką a polityką. Maria*

utworzenie trzech podkomisji, mających zająć się sprawami międzynarodowej bibliografii naukowej (weszła w jej skład)⁷, wymiany i rozwoju międzynarodowych stosunków akademickich oraz ochroną własności intelektualnej⁸.

Na pierwszym posiedzeniu Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelktualnej 2 sierpnia 1922 r. za najpilniejszą kwestię uznano uzyskanie wiarygodnego obrazu życia intelektualnego w różnych krajach, zwłaszcza najbardziej zniszczonych w wyniku działań wojennych („zagrożonych katastrofą”), oraz niezwłoczną interwencję, w tym udzielenie pomocy finansowej w zakresie najpilniejszych potrzeb⁹. W tym celu zaplanowano ankietę, która najpierw miałaby na celu określenie sytuacji ekonomicznej pracowników umysłowych¹⁰. Podstawą wstępnej oceny sytuacji miały być tymczasowe raporty, w przypadku Polski jego sporządzenie zlecono Skłodowskiej-Curie. W tej sprawie zwróciła się ona 5 sierpnia z prośbą o pomoc w zebraniu materiałów do Kasy im. Mianowskiego oraz Polskiej Akademii Umiejętności oraz – za pośrednictwem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego¹¹ – do uniwersytetów i towarzystw naukowych.

W odniesieniu do sytuacji w Polsce, by uzasadnić i udokumentować charakterystykę życia intelektualnego, opis miał zawierać:

1. Szczegółowe dane odnoszące się do stanu życia intelektualnego, a zwłaszcza pracy i sytuacji pracowników umysłowych.
2. Wskazanie zasadniczych braków i trudności, wpływających na rozwój działalności intelektualnej.
3. Opis najpilniejszych środków zaradczych¹².

Skłodowska-Curie w laboratorium i w Lidze Narodów, Lublin 2007, s. 90–94; A.M. Brzeziński, *Z działalności Marii Skłodowskiej-Curie w Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelktualnej Ligi Narodów (1922–1934)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2006, R. V, nr 2(10), s. 144.

7 Skłodowska-Curie zajmowała się zwłaszcza przygotowaniem w formie abstraktów bieżącej międzynarodowej bibliografii naukowej, tamże. Na temat bibliografii analitycznej, międzynarodowej wymiany publikacji i Index Bibliographicus (egzemplarz otrzymała Bibliotek Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego) rozmawiano 28 lipca 1923 r. w trakcie drugiego spotkania Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelktualnej. *League of Nations. Committee on Intellectual Co-Operation. Minutes of the Second Session. Geneva 26th July to August 2nd 1923*. UNESCO Archives FR PUNES AG 01-IICI-[D.E.S.]-1-(b) Préparation de la première réunion, [on-line:] <https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/f/b/7/fb7ac9cc4e022324a23e470290b821c-76cb983cc5dbc949b93c1ce22eec1de40/0000004435.pdf?token=9eda722f7ffbc75421441e-ae0957031d5a86faf9a07d085634ec42e0400429cf> – 18.07.2023.

8 Na ten temat zob. J. Piskurewicz, *Prace nad przygotowaniem prawa o ochronie własności naukowej i udział w nich Marii Skłodowskiej-Curie*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2004, nr 22 (24), s. 103–115; B. Schroeder-Gudehus, *Les scientifiques et la paix. La communauté scientifique internationale au cours des années 20*. Montréal 2014, zob. rozdział V.

9 F. 204, rkps 38, s. 95 (M. Skłodowska-Curie, „O życie intelektualne” – odpis).

10 Tamże.

11 Skłodowska-Curie prosiła o pośrednictwo Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, gdyż był zbyt krótki okres przygotowania odpowiedzi (drugie zebranie Rady Ligi Narodów zaplanowano we wrześniu), by adresować ją do poszczególnych towarzystw i instytucji. F. 204, rkps 38, s. 97 (*List do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 5 sierpnia 1922 r. Genewa (odpis)*).

12 F. 204, rkps 38, s. 97.

Skłodowska-Curie zaznaczała przy tym, że „nie należy się spodziewać pomocy szybkiej i wydatnej, zwłaszcza pieniężnej, pożądanem jest jednak wykazać ob[fi]tość zasobów umysłowych naszego narodu, które dla niepomysłnych warunków chwili obecnej nie mogą należycie się rozwinąć, z uszczerbkiem dla dorobku kulturalnego całej ludzkości”¹³, co powinno przełożyć się na pilne „ułatwienia nabywania książek i czasopism naukowych, podróży naukowych, wymiany profesorów i studentów, stypendiów zagranicznych itp.”¹⁴. Miało to szczególne znaczenie wobec ówczesnej sytuacji rynku książki w Polsce. Stanisław Arct zauważył, że po odzyskaniu niepodległości dominowały działania zmierzające do wyrównania strat wojennych i zaopatrzenia społeczeństwa w książkę, z jednoczesną wolną konkurencją i brakiem koordynacji dystrybucji publikacji¹⁵. Konsekwencją była niekontrolowana produkcja i nadmiar książek w stosunku do bieżących potrzeb, czego wyrazem było „niedostateczne upowszechnienie książki”, dublowanie tytułów, niskie nakłady, przekładające się na wysokie ceny, niedbałe tłumaczenia itp.¹⁶ Jednocześnie Arct, opisując powojenną sytuację książki, w tym potrzeby i koszty produkcji¹⁷ oraz straty materialne bibliotek¹⁸, wydawców i księgarzy¹⁹, podkreślił, że „przy odbudowie Polski przede wszystkim o książce trzeba pamiętać, książce trzeba dać jak najlepszą możliwość rozwoju [...], należy przyciągnąć do pracy nad książką najteższe siły i oprzeć to wszystko na takiej podstawie finansowej, by oprócz entuzjazmu i miłości dla sprawy i strona gospodarcza mogła być w pełni zaspokojona”²⁰.

W piśmie do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Skłodowska-Curie prosiła o dostarczenie „odpowiedniego materiału (zestawień statystycznych), dokumentów i druków, jak również i projektów lub wniosków umotywowanych, na którego podstawie opracowany będzie wspomniany memoriał”²¹. Ministerstwo rozesłało odpis tej ankiety (wraz z kopią tekstu noblistki z 5 sierpnia 1922 r. pt. „O życie intelektualne”) do towarzystw naukowych w Polsce; otrzymał je także 21 września Związek Towarzystw Naukowych we Lwowie²². Ministerstwo – w odpowiedzi na pytania Związku z 8 września – wnioskowało o uzupełnienie danych, którymi dysponuje, o wyczerpujący i dokładny opis stanu życia umysłowego Wschodniej Małopolski. Chodziło także o wskazanie najpilniejszych potrzeb w zakresie życia umysłowego²³.

13 Tamże, s. 98.

14 Tamże. List ten zob. także *List do PAU z 5 sierpnia 1922 r.*, [w:] *Korespondencja Marii Skłodowskiej-Curie z uczonymi z Europy Środkowej i Wschodniej: 1904–1934*, red. J. Piskurewicz, Lublin 1998, s. 185–186.

15 S. Arct, *Odbudowa książki w Polsce. Podstawy faktyczne i liczbowe*, Warszawa 1946, s. 7–8.

16 Tamże, s. 8–9.

17 Tamże.

18 Straty dotyczyły także zbiorów polskich zagranicą, por. *L'œuvre Internationale de Secours à la Bibliothèque Polonaise de Paris dévastée par les Allemands en 1940*, Paris 1946.

19 S. Arct, *Okruchy wspomnień*, Warszawa 1962, s. 502.

20 S. Arct, *Odbudowa książki w Polsce...*, s. 10.

21 F. 204, rkps 38, s. 98

22 Tamże, k. 96.

23 Tamże.

Jednocześnie Ministerstwo przekazało do Sekretariatu Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelktualnej odpowiedzi na pytania ankiety, jednak były to „z konieczności niepełne jeszcze materiały”²⁴, a do 28 sierpnia dane przesłało tylko 6 instytucji, w tym Kasa im. Mianowskiego oraz Polska Akademia Umiejętności (wraz z Uniwersytetem Jagiellońskim)²⁵. Jednak na ich podstawie oraz dzięki pomocy Haleckiego²⁶ Skłodowska-Curie opracowała tymczasowy raport (przyjęty 13 września 1922 r.), w którym wskazała trudną sytuację ludności w okresie zaborów, zniszczenia wojenne oraz przedstawiła problemy odradzających się instytucji naukowych. Zaproponowała jednocześnie, by Kasa im. Mianowskiego jako organizacja popierająca polską twórczość naukową, finansująca badania i publikacje, koordynowała kontakty między Międzynarodową Komisją Współpracy Intelktualnej a polskimi instytucjami naukowymi²⁷. Do instytucji, które najbardziej były zainteresowane współpracą międzynarodową, należał Związek Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie (którego prezes był także członkiem Rady Kasy im. Mianowskiego), założony w 1919 r., zrzeszający ok. 30 towarzystw i instytucji naukowych Lwowa i Galicji Wschodniej²⁸, czyli terenu, który przed wojną był znany z potencjału intelektualnego i zarazem szczególnie ucierpiał w wyniku wydarzeń z lat 1914–1920²⁹.

Na podkreślenie zasługiwał fakt przygotowania i przekazania przez Związek Polskich Towarzystw Naukowych kwestionariusza uzupełniającego ankietę Międzynarodowego Komitetu Współpracy Intelktualnej³⁰. 27 października 1922 r. Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego otrzymała od Związku odpisy korespondencji „w sprawie zebrania materiałów do opracowania memoriału o ciężkich warunkach pracy umysłowej w krajach dotkniętych wojną”³¹. W piśmie tym, datowanym na 24 października, podkreślono, że „towarzystwa i instytucje należące do związku są w pierwszym rzędzie powołane do dostarczenia potrzebnych materiałów p. Curie-Skłodowskiej, aby jej umożliwić opracowanie memoriału”³², stąd dyrekcja Bavorovianum powinna „zebrać materiał z działa nauki, przez nie uprawianego”, ponadto sugerowano przyjęcie jednolitych oczekiwań wobec Ligi Narodów w zakresie „najpilniejszych środków zaradczych”³³. Chodziło o uzyskanie od Ligi Narodów pomocy „przez ułatwienie nabycia dzieł naukowych i periodycznych, publikacji oraz aparatów i instrumentów dla celów naukowych i przez umożliwienie

24 Tamże.

25 A. M. Brzeziński, *Z działalności Marii Skłodowskiej-Curie w Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelktualnej...*, s. 148–149.

26 O działaniach Haleckiego na rzecz współpracy międzynarodowej zob. A.M. Brzeziński, *Oskar Halecki a Liga Narodów. Poglądy i działalność*, Łódź 2016, s. 116–117.

27 Do Rady Kasy należał m.in. przedstawiciel Uniwersytetu Lwowskiego oraz Związku Polskich Towarzystw Naukowych. Koncepcję współpracy z Kasą zaaprobowwała Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelktualnej, odpowiednie pismo wysłano 29 grudnia 1922 r., A. M. Brzeziński, *Polska w systemie międzynarodowej współpracy intelektualnej Ligi Narodów (1922–1939)*, „Dzieje Najnowsze” 2002, R. 34, s. 4.

28 *League of Nations. Committee...*, s. 55.

29 Tamże.

30 Tamże.

31 F. 204, rkps 38, k. 94.

32 Tamże.

33 Tamże.

podróży naukowych i studiów w zakładach naukowych zagranicą³⁴. Te postulaty Związek przełożył na konkretne oczekiwania, polegające na przygotowaniu wykazów „instrumentów, przyrządów itd. naukowych, potrzebnych do uzupełnienia laboratoriów [...] studiów [...] w zagranicznych zakładach, niezbędnych dla polskich uczonych dla uzupełnienia wykształcenia [...] podróży naukowych dla specjalnych badań”, a przede wszystkim opracowania „spisu dzieł i publikacji periodycznych naukowych w językach francuskim, angielskim, włoskim itd., których uzyskanie bezpłatne lub po bardzo dogodnych warunkach jest pożądanе. Dzieła i publikacje powinny być [...] wymienione z dokładnymi tytułami, jeżeli nasze żądania mają liczyć w ogóle na spełnienie³⁵. Cztery towarzystwa ze Lwowa oraz jedno z Przemysła przygotowały i przesłały do Sekretariatu Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelktualnej wykazy publikacji zagranicznych, które chciałyby otrzymać lub wymienić na własne publikacje, przygotowano także nazwiska badaczy chętnych na studia zagraniczne³⁶.

Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelktualnej zaplanowała następnie przeprowadzenie drugiej, bardziej szczegółowej ankiety (wysłanej w grudniu 1922 r.), adresowanej do rządów, uniwersytetów, towarzystw naukowych i uczonych³⁷. W Polsce odpowiedzi miała zbierać powstała w 1923 r. przy Kasie im. Mianowskiego „Komisja do spraw Ligi Narodów”, choć należało przygotować 3 egzemplarze: dla Kasy im. Mianowskiego, Ligi Narodów oraz komisji krajowej³⁸.

W grudniu 1922 r. Związek Polskich Towarzystw Naukowych przesłał do swoich członków kwestionariusz ankiety adresowanej do towarzystw, dotyczący „akcji pomocy dla pracy intelektualnej narodów wojną dotkniętych”³⁹. Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego 9 stycznia 1923 r. odesłała (w 3 egzemplarzach) odpowiedzi na pytania ankiety. Pierwsze dotyczyło najważniejszych zdarzeń w historii Towarzystwa (tu nie udzielono odpowiedzi), w drugim pytano o organizację (siedzibę, lokal, zarząd, statut): „Biblioteka została powołana do życia jako fundacja Wiktora hr. Baworowskiego, pozostaje pod nadzorem Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie, czerpiąc fundusze [...] z dochodów, jakie przynoszą dobra fundacyjne. Biblioteka mieści się we własnym gmachu [...] administracja naukowa pozostaje w ręku dyrektora biblioteki oraz 2 bibliotekarzy pomocniczych”. Pytanie trzecie dotyczyło zbiorów bibliotecznych. W Bavorovianum liczyły one ok. 35 tys. tomów druków (z czego prawie połowa to były stare druki), 35 inkunabułów, 1265 rękopisów, 385 obrazów olejnych, ok. 10 tys. rycin i rysunków, licznych zbiorów muzealnych (sprzęty, brązy, porcelana, broń, rzeźby itp.). W 1922 r. nabyto 1000 tomów druków. Pytanie czwarte odnosiło się do liczby członków w latach 1913–1922: w Bavorovianum odnotowano stały wzrost liczby czytelników i użytkowanych dzieł (w 1912 r. 422 osoby i 1679 dzieł, w 1920 – 686 czytelników i 2907 wypożyczonych prac). W pytaniu piątym chodziło o spis wydawnictw, dyrektor Bavorovianum wymienił przygotowany do druku katalog obrazów (w opracowaniu Zygmunta

34 Tamże.

35 Tamże.

36 *League of Nations. Committee...*, s. 55.

37 A.M. Brzeziński, *Oskar Halecki a Liga Narodów. Poglądy...*, s. 126–129.

38 F. 204, rkps 38, k. 111

39 Tamże.

Batowskiego) oraz katalog inkunabułów (opracowany przez Kotulę, wydany w 1929 r.). Na pytanie szóste o inne prace nie udzielono odpowiedzi, a siódme dotyczyło budżetu w latach 1913–1933, który w 1912 r. wynosił 5 028 koron, a w 1922 r. – 1 246,260 złp. Zmiany w budżecie (pytanie ósme) były związane z dotacją, która nie wzrosła proporcjonalnie do dewaluacji pieniędzy. W projektach rozwoju (pytanie dziewiąte) wymieniono publikację gotowych oraz opracowanie nowych katalogów (m.in. zbiorów rękopiśmiennych i wzrost liczby zbiorów, zwłaszcza z zakresu literatury polskiej i historii). Ostatnie pytanie dotyczyło najważniejszych przeszkód w rozwoju; w odpowiedzi na nie dyrektor Bavorovianum wskazał niewystarczający fundusz do realizacji wymienionych celów, co wiąże się z sytuacją finansową Fundacji. Następne trzy pytania kwestionariusza dotyczyły współpracy narodowej i międzynarodowej, zwłaszcza zaś współpracy ze zrzeszeniami krajowymi i zagranicznymi, członkostwa w organizacjach międzynarodowych oraz udziału w kongresach krajowych i zagranicznych. Dyrektor Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego był członkiem kilku towarzystw naukowych, m.in. Towarzystwa Miłośników Książki (1923 r.) i Polskiego Towarzystwa Historycznego, kierował międzynarodową wymianą międzybiblioteczną Bavorovianum, a także uczestniczył w międzynarodowych kongresach bibliotekarzy, m.in. w Pradze.

W protokole drugiej sesji Międzynarodowego Komitetu Współpracy Intelktualnej (1923 r.) zawarto podsumowanie wyników tych ankiet, czyli zebrano informacje o życiu intelektualnym i pozycji uczonych w różnych krajach. Halecki na spotkaniu 26 lipca przygotował raport poświęcony sytuacji m.in. krajów bałtyckich, Polski⁴⁰, Czechosłowacji, Węgier oraz Wolnego miasta Gdańska i Konstantynopola⁴¹. Podkreślił w nim, że w państwach, które uzyskały niepodległość, mimo ogromnych problemów materialnych rozwija się życie intelektualne, powstają uniwersytety, towarzystwa naukowe i instytucje badawcze, wspierane przez rządy, widoczne jest pragnienie wyjścia z izolacji, zwłaszcza poprzez wymianę publikacji i kadry profesorskiej, co pozwoliło mu na konkluzję, że „cywilizacja europejska nie jest skazana na śmierć”, wbrew wygłaszanym przez niektórych obawom⁴².

Pilną sprawą stała się organizacja współpracy, czyli powstanie komitetów krajowych, które mogłyby wskazywać praktyczne sposoby współpracy, koordynować podejmowane działania oraz pośredniczyć w wymianie publikacji i kontaktach z Międzynarodowym Komitetem Współpracy Intelktualnej⁴³. W Polsce, zgodnie z sugestią Skłodowskiej-Curie, zajął się tym Instytut Popierania Polskiej Twórczości Naukowej „Kasa im. Mianowskiego” (przesłano do Genewy pierwsze cztery tomy rocznika „Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój”). W 1924 r. utworzono Polską Komisję Międzynarodowej Współpracy Intelktualnej, której prezesem

40 Raporty były przygotowane w latach 1922, 1923 i 1925, ich omówienie zob. S.W. Pyrcior, *Poland's Intellectual Institutions after the First World War: Contemporary Inquiries and Reports*, „The Polish Review” 2001, vol. 46, no 3, s. 348–351.

41 Protokół z drugiej sesji: *League of Nations. Committee...*; A.M. Brzeziński, *Oskar Halecki a Liga Narodów. Poglądy...*, s. 128–129.

42 *League of Nations. Committee on Intellectual Co-Operation. Minutes of the Second...*, s. 11–12.

43 Więcej na ten temat zob. A.M. Brzeziński, *Oskar Halecki a Liga Narodów. Poglądy...*, s. 143–144, 148–150, 157–158.

został Karol Lutostański⁴⁴. Kontynuowano współpracę ze Szwajcarią⁴⁵, zaplanowano m.in. zjazd przedstawicieli obu komisji narodowych w Rapperswilu⁴⁶, a członkowie Związku Polskich Towarzystw Naukowych mogli się wypowiedzieć w ankiecie na temat zakresu wspólnych prac⁴⁷. Pytano m.in. o braki szwajcarskich wydawnictw naukowych w bibliotekach. Innym wyrazem współpracy międzynarodowej była prośba z 9 stycznia 1925 r. – również przekazana za pośrednictwem Związku Polskich Towarzystw Naukowych – o ofiarowanie w darze książek do zbiorów zniszczonej dwa lata wcześniej przez trzęsienie ziemi biblioteki uniwersyteckiej w Tokio.

Następnie 25 maja 1925 r. do Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego zwróciła się Kasa im. Mianowskiego w sprawie zawartości szóstego tomu rocznika „Nauka Polska”. Chodziło o szersze opracowanie rubryki „Stosunki naukowe Polski z zagranicą”, toteż proszono o wyszczególnienie podejmowanych od 1918 r. form współpracy, np. wymiany książek i czasopism⁴⁸.

W 1924 r. na czwartej sesji Międzynarodowego Komitetu Współpracy Intelektualnej Halecki na podstawie materiałów przysłanych przez komisje narodowe nakreślił obraz życia umysłowego w państwach Europy Środkowo-Wschodniej⁴⁹, wskazywał przy tym na znaczenie współpracy między komisjami. Jego wnioski przełożyły się na konkretne postulaty, zmierzające do zacieśnienia współpracy z krajami Zachodu⁵⁰, co stało się łatwiejsze po utworzeniu w 1926 r. Międzynarodowego Instytutu Współpracy Intelektualnej (Institut International de Cooperation Intellectuelle)⁵¹. Skłodowska-Curie podjęła tam pracę w Podkomisji Bibliograficznej, zajmowała się międzynarodową wymianą publikacji, a także publikacjami własnymi towarzystw⁵².

Instytut podejmował także działania m.in. w sprawie wymiany publikacji: w celu orientacji w jej zakresie została wysłana ankieta do kierownika Biura

44 A. M. Brzeziński, *Polska w systemie międzynarodowej...*, s. 5–6.

45 A. M. Brzeziński, *Oskar Halecki – inicjator polsko-szwajcarskiej współpracy intelektualnej w ramach Ligi Narodów*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2010, R. IX, nr 1, s. 181–199.

46 F. 204, rkps 41, k. 20.

47 Tamże.

48 Tamże, k. 36.

49 Więcej na ten temat zob. A.M. Brzeziński, *Oskar Halecki – rzecznik krajów Europy Środkowej i Wschodniej w Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej Ligi Narodów (1922–1925)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2013, t. 48, s. 141–156.

50 A.M. Brzeziński, *Oskar Halecki a Liga Narodów. Poglądy...*, s. 161–162.

51 J. Renoliet, *La Genèse de l'Institut International de Coopération Intellectuelle. „Relations Internationales”* 1992, no. 72, pp. 387–98. *Institut International de Cooperation Intellectuelle, Statut* zob. Archive UNESCO A I 1, [on-line:] https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/7/5/7513/ag01sf00001f_compressed.pdf?token=5faf2c829a-23232566efdeb958486214639137366ecaa0efdf62699d06c6f703 – 7.08.2023

52 *Institut International de Coopération Intellectuelle. Publications (proposition de Madame Curie)*. Archives UNESCO, D 125, [on-line:] <https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/1/d/3/1d31622003af29092d4b7d36b50d1defa299e4ebf7112c3719419b919e8e7260/0000000961.pdf?token=125fe9d6328fb9f2033d6aee2ae0ef717aef3fb4828fbc-d18b930109f0cf9014> – 7.09.2023; A. M. Brzeziński, *Z działalności Marii Skłodowskiej-Curie...*, s. 157.

Międzynarodowej Wymiany Wydawnictw Biblioteki Narodowej – Stanisława Koczorowskiego⁵³. Innym ważnym problemem był stan zachowania zbiorów. Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelktualnej zwracał uwagę na stan wykorzystywanych materiałów piśmienniczych i drukarskich: „nietrwała jakość używanego po wojnie papieru i czernidła drukarskiego, względnie atramentu do manuskryptów, wywołuje obawy, że obecnie drukowane książki nie przetrwają okresu 40–50 lat”⁵⁴. Uważano przy tym, że mogłyby być drukowane na dobrej jakości papierze najcenniejsze dzieła, przeznaczone dla archiwów i najważniejszych bibliotek⁵⁵. W tej sprawie Instytut, za pośrednictwem Polskiej Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelktualnej, prosił o opinię bibliotekarzy i archiwistów: przesłał kwestionariusz, w którym pytano, po pierwsze, o sposób przechowywania po wojnie (w porównaniu z okresem wcześniejszym) książek, czasopism, rękopisów i archiwaliów, po drugie, interesowano się również tym, czy były w Polsce prowadzone badania w tym zakresie, a także – po trzecie – czy są zaplanowane odpowiednie środki zaradcze. Na pismo w tej sprawie z 4 czerwca 1927 r., kierowane za pośrednictwem Związku Polskich Towarzystw Naukowych, dyrektor Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego dr Rudolf Kotula odpowiedział następująco: „uważam, że wojna nie stanowi i nie może stanowić przełomu w sprawie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Porządkowanie i utrzymywanie tych zbiorów wymaga bowiem z natury rzeczy stosowania systemu ustalonego, gwarantującego ciągłość tej pracy. Przeto pytanie pierwsze rozumiemy w ten sposób, że chodzi w niem o stwierdzenie, czy powojenne zubożenie i przesilenie gospodarcze nie odbiło się na stanie środków konserwacji zbiorów. Otóż, niestety, we wszystkich bibliotekach można rzeczywiście stwierdzić pod tym względem znaczne braki, które nie zachodziły przed wojną. Duża część nowo nabytych druków z konieczności staje na półkach bez oprawy⁵⁶, zaś archiwalia, o ile się znajdują w postaci zbroszowanej, owijają się najczęściej papierem i wiążą sznurkiem w fascykuly [...] zamiast przechowywać je w pudłach lub tekach”⁵⁷. Kotula zaznaczył następnie, że nie przeprowadzono w tej sprawie ankiety, a odpowiadając na trzecie pytanie, zauważył, że „jakość papieru drukowanych obecnie wydawnictw jest rzeczywiście bardzo licha. Wobec tego z kilku stron podniesiono projekt drukowania czasopism i niektórych książek w pewnej ilości egzemplarzy na papierze pełnowartościowym, jednakże zamiar ten nie został zrealizowany, głównie wskutek oporu drukarzy, którzy w takim obowiązkupatrują duże trudności technicznego przeprowadzenia oraz czynnik podkopujący produkcję książek”⁵⁸.

53 Autor opracowania *Coup d'oeil sur l'histoire de la bibliographie en Pologne*. Varsoviae 1924. *Institut International de Coopération Intelktuelle. Guide des echanges. Pologne*. Archives UNESCO, D V 54, [on-line:] <https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/4/c/1/4c116df1fc5456ed52771cf33bb89b047cdc5c8e6a39027919fb4f634fde0e86/0000001136.pdf?token=a00e858d673cf9dd229e4b536aaa9fec07b08c16b1ba532022a5feb58c455129> – 5.05.2023.

54 F. 204, rkps 43, k. 88.

55 Tamże.

56 Dyrektorzy Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego dbali o odpowiednie zabezpieczenie zbiorów, w tym o ich oprawę, por. F. 204, rkps 28 (książka intrologatorska).

57 F. 204, rkps 43, k. 90.

58 Tamże, k. 90 v.

Prezes Związku Polskich Towarzystw Naukowych zwracał się do dyrektora Bavoroianum nie tylko z prośbą o wypełnienie kwestionariusza Międzynarodowego Instytutu Współpracy Intelktualnej, ale także chodziło o przekazanie publikacji przeznaczonych dla Biblioteki im. Hoovera⁵⁹. W 1919 r. podczas pobytu w Europie Herbert Hoover (1874–1964)⁶⁰, ówczesny dyrektor American Relief Administration, instytucji zaopatrującej ludność cywilną Europy w żywność⁶¹, rozpoczął gromadzenie materiałów poświęconych najpierw akcji humanitarnej, a następnie dokumentujących dzieje Wielkiej Wojny. Stały się one podstawą jego kolekcji, od 1922 r. określanej jako Biblioteka Wojenna (The Hoover Institution on War, Revolution and Peace) przy Uniwersytecie Stanforda⁶². W tym czasie Stanisław Arct (1884–1963), przedstawiciel znanej rodziny księgarzy i wydawców⁶³, był zatrudniony w Ministerstwie Apropozycji, kontaktował się z Hooverem w sprawie dostaw zboża amerykańskiego dla Polski⁶⁴. Następnie przebywał w USA jako członek Poselstwa RP w Waszyngtonie⁶⁵, a został także wiceprezesem założonej w 1920 r. Amerykańsko-Polskiej Izby Handlowej i Przemysłowej w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (American-Polish Chamber of Commerce and Industry in the United States, Inc.), mającej na celu wymianę handlową i rozwój stosunków gospodarczych między USA a Polską⁶⁶ oraz członkiem założonego w 1925 r. Instytutu Naukowej Organizacji przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie (później Instytutu Naukowego Organizacji

59 Tamże, k. 88.

60 H. Parafianowicz, *Zapomniany prezydent. Biografia polityczna Herberta Clarka Hoovera*, Białystok 1993.

61 Zob. także H. Parafianowicz, *Polska w europejskiej polityce Stanów Zjednoczonych w okresie prezydentury Herberta C. Hoovera, 1929–1933*, Białystok 1991.

62 Herbert Hoover przekazał 50 tys. dolarów na gromadzenie materiałów na temat Wielkiej Wojny. *Hoover Institution*, [on-line:] <https://www.hoover.org/about/hoover-story/timeline> – 8.08.2023. Prace w Europie od 1921 r. podjęli Ephraim Adams i Ralph Lutz (późniejszy dyrektor biblioteki) oraz Frank Golder, którzy zbierali m.in. materiały źródłowe, dokumenty życia społecznego i inne publikacje historyczne, *Hoover Institution. Library and Archives*, [on-line:] <https://www.hoover.org/library-archives/about/history> – 9.07.2023.

63 *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971, szp. 70–73. A. Skrzypczak, *Księgarnia i wydawnictwo Michała Arcta w Warszawie 1887–1950*, [w:] *Warszawscy wydawcy*, red. J. Myszkowska, Warszawa 2003, s. 21–39.

64 Stanisław Arct opisywał pierwsze spotkanie z Hooverem w tej sprawie, a także starania posła USA w Polsce i interwencje Ignacego Paderewskiego (którego Hoover poznał w 1896 r.), w wyniku których przyznano Polsce kredyt na zakup 100 tys. ton mąki. S. Arct, *Okruchy wspomnień...*, s. 534–535. O pomocy USA zob. obszerny wywiad z Arctem w: *Farmers' Export Financing Corporation. United States Senate. Committee on Agriculture and Forestry, 21 June 1921*, [w:] *Farmers' Export Financing Corporation: Hearing Before the Committee on Agriculture and Forestry United States Senate first session on s. 1915*, Washington 1921, pp. 27–35.

65 O składzie i pracach poselstwa zob. *Placówki dyplomatyczne Rzeczypospolitej Polskiej 1918–1945. Informator archiwalny*, oprac. P. Ceranka, K. Szczepanik, J. Zdanowski, Warszawa 2022, s. 172–178.

66 B. Winid, *The American-Polish Chamber of Commerce and Industry in the United States, Inc. 1920–1939*, „*Polish American Studies*” 1989, vol. 46, no 2, pp. 5–20.

i Kierownictwa)⁶⁷. Arcta wybrano również na kuratora na Polskę Biblioteki im. Hoovera⁶⁸. Dostarczał on książki i materiały do Biblioteki Głównej Uniwersytetu Stanforda (Green Library, Stanford University)⁶⁹, a także prowadził kwerendę korespondencyjną z archiwami, bibliotekami i towarzystwami w Polsce, prosząc o przesłanie – odpłatnie i jako dary – ważnych dla Biblioteki materiałów⁷⁰. W gromadzeniu problemem mógł stać się brak wystarczającej liczby egzemplarzy, jak pisał o tym dyrektor Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego, Rudolf Kotuła, zawiadamiając Arc-ta, że „Biblioteka posiada wprawdzie w pierwszych egzemplarzach dość pokaźny zbiór druków z okresu wojny, a również specjalnie z okresu walk o Lwów, jednakże nie może niemi służyć, ponieważ z żadnego z tych druków nie posiada dubletu”⁷¹. Jednocześnie Bavorovianum powiększało swe zbiory, np. od Zakładu Narodowego im. Ossolińskich otrzymało „książki, druki i pisma ulotne, zebrane przez p. Józefa Ruffera w Paryżu w czasie wojny”⁷², które były przeznaczone do zbiorów biblioteki.

Arct z kolei w liście z 23 maja 1927 r. informował Józefa Białynię Chołodeckiego, pracownika Archiwum Miejskiego we Lwowie i sekretarza Związku Polskich Towarzystw Naukowych, o zainteresowaniu jego pracami, dotyczącymi pierwszej wojny światowej (przekazanymi w darze). Informował przy tym, że „Biblioteka im. Hoovera zbiera wszelkie materiały dotyczące wielkiej wojny, jej bezpośrednich przygotowań i następstw obejmujących okres od 1912 do 1926. Wszelkie materiały, książki, broszury, czasopisma, memoriały, odezwy, ulotki, plakaty itp.”⁷³. W latach 1915–1918 na ziemiach polskich (najwięcej w Królestwie Polskim, Galicji i Poznańskim) wydano 3927 tytułów, choć mogło to być nawet 5 tys. tekstów, zwłaszcza z zakresu literatury pięknej, historii i ogólnie nauk społecznych (głównie polityki, prawa, ekonomii), biografistyki⁷⁴, wśród których znajdowały się wydawnictwa gromadzone przez Bibliotekę⁷⁵. Arct był zainteresowany wszelkimi tekstami dotyczącymi nie tylko Wielkiej Wojny, ale „specjalnie zaś polskości Lwowa i Małopolski Wschodniej”, w tym dowodami ich „czysto polskiego stanowiska”, gdyż – pisał – „o ile mi wiadomo Ukraińcy bardzo mocno zaopatrzyli Bibliotekę im. Hoovera w swoje materiały propagandowe. Należałoby posłać jakieś antidotum”⁷⁶.

67 TNOiK, [on-line:] http://www.tnoik.org/index1fca.html?option=com_content&view=category&layout=blog&id=39&Itemid=37&limitstart=5 – 9.10.2023.

68 O jego zainteresowaniach świadczy ekslibris, autorstwa Stanisława Ostoi-Chrostowskiego, przedstawiający na pierwszym planie książki i pług, a na dalszym okręt i wieżowiec amerykańskie, zob. *Bookplate of Stanislaw Arct*. MutualArt, [on-line:] <https://www.mutualart.com/Artwork/Bookplate-of-Stanislaw-Arct/FD0BC8117A9252ADD531D1ECB9107833> – 9.07.2023.

69 B. Krupa, M. Nafpaktitis, *Polonika w Bibliotece Uniwersytetu Stanforda w Kalifornii: unikalne kolekcje, trudności w gromadzeniu i udostępnianiu*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” 2017, s. 557–566.

70 F. 204, rkps 43, k. 88.

71 Tamże, k. 90.

72 F. 204, rkps 41, k. 36.

73 F. 204, rkps 43, k. 89.

74 S. Arct, *Okruchy wspomnień...*, s. 502–503.

75 F. 204, rkps 43, k. 88.

76 F. 204, rkps 43, k. 89.

Biblioteka gromadziła ponadto sprawozdania „stowarzyszeń i towarzystw oświatowych, kulturalnych i zawodowych”, które „przez porównanie w pewnym okresie czasu dają [...] miarę stosunków społecznych”⁷⁷. Związek Polskich Towarzystw Naukowych co roku przygotowywał i publikował sprawozdania z działalności, traktowane jako „widomy znak istnienia związku”, który „położył niezaprzeczalne zasługi około zaznajomienia zagranicznego świata naukowego z wynikami naukowej i kulturalnej pracy polskiej na kresach wschodnich”⁷⁸. Jednocześnie informowano o wymianie publikacji z „licznymi towarzystwami naukowymi zagranicą”⁷⁹. W 1922 r. zwrócono się do Bavorovianum w kwestii przygotowania do trzeciego zeszytu „Sprawozdań z działalności Polskich Towarzystw Naukowych” historii powstania Biblioteki oraz jej działalności w 1921 r. (wtedy Bavorovianum zostało przyjęte do Towarzystwa)⁸⁰. Kotula informował, że „zbiory biblioteczne gromadził fundator [Wiktor hr. Baworowski] (ur. 1826, um. 1894), głośny w ostatnim ćwierćwieczu ubiegłego stulecia bibliofil i zasłużony tłumacz dzieł Byrona i W. Hugo, łącząc znane i doborowe współczesne biblioteki w jedną całość. Dzisiejszy zbiór druków, rękopisów, rycin, obrazów, mebli itd. utworzył W. Baworowski, pozyskując m.in. kolekcje Kazimierza i Antoniego hr. Stadnickich [...] Ambrożego Grabowskiego, Kazimierza Strończyńskiego, [Jana Wincentego] Bandtkiego i najbogatszy Aleksandra Batowskiego z Odnowa. Po śmierci fundatora powiększyła się biblioteka kilku znaczniejszymi darami oraz przez kupno niesłychanie cennego księgozbioru Zygmunta hr. Czarneckiego z Wielkopolski, zawierającego 7200 tomów najrzadszych polskich i do Polski się odnoszących druków XV–XVIII w. [...] Biblioteka liczy obecnie 36 inkunabułów, około 30 000 tomów dzieł nowszych, 1254 zinventoryzowanych rękopisów [...] 285 obrazów olejnych, około 10 000 sztychów i rysunków oryginalnych, 110 dyplomów pergaminowych [...]. Praca bibliotekarska ogniskuje się w dziale katalogowania zbiorów [...] w 1921 r. korzystało z biblioteki w 180 dniach otwarcia 422 osób, którym wydano 1976 tomów druków, 297 rękopisów i 24 teki rycin”⁸¹. Oprócz dyrektora był zatrudniony bibliotekarz Marian Szpila i pomocnik Franciszek Staruszkiewicz.

Kwestionariusz za następne lata obejmował kwestie m.in. nazwy Biblioteki, daty jej założenia, danych adresowych, wielkości personelu, stanu zbiorów, publikacji. Kotula informował, że biblioteka została założona w 1856 r., oddana do użytku publicznego w 1897 r. Jej zasoby stale wzrastały, w 1925 r. zakupiono 234 dzieła (w 290 tomach), w darze otrzymano 458 dzieł (738 tomów), m.in. zbiór 56 roczników afiszy teatru lwowskiego z lat 1845–1908. Nabytki nowe zostały skatalogowane (ogólny stan biblioteki to 40 tys. tomów), podobnie jest opracowywany zasób historyczny, m.in. cenne rękopisy (jak kolekcja Bolesława Baranowskiego, uzyskana w 1926 r.) i stare druki. W 1925 r. z biblioteki korzystało

77 Tamże.

78 Tamże, k. 155.

79 *Sprawozdanie Związku Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie*, red. Z. Czerny, Lwów 1922, nr 3, s. 7.

80 F. 204, rkps 38, k. 49 (pismo z 11 maja 1922 r. wysłane 1 czerwca 1922 r. do prof. Zygmunta Czernego, redaktora). *Sprawozdanie Związku Polskich Towarzystw Naukowych...*, s. 6.

81 Tamże, s. 15–16. Zachował się rękopis tego sprawozdania, F. 204, rkps 38, k. 51, a także rękopis sprawozdania za 1925 r., tamże, k. 57.

991 osób, wypożyczono 6398 druków i 986 rękopisów. Wydano w 1926 r. katalog inkunabułów, przygotowany z okazji Międzynarodowego Zjazdu Bibliotekarzy w Pradze, zasoby biblioteki promowano ponadto w trakcie II Zjazdu Polskich Bibliofilów i Bibliotekarzy w Warszawie.

Materiały dotyczące części muzealnej Bavorovianum opublikowała natomiast utworzona w wyniku reorganizacji w 1931 r. Organizacja Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej (Organisation de Cooperation Intellectuelle Internationale) Ligi Narodów, która jako jej organ doradczy objęła dotąd funkcjonujące instytucje współpracy intelektualnej (Międzynarodową Komisję Współpracy Intelektualnej oraz Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej). W opracowaniu dotyczącym polskich muzeów i kolekcji historycznych (*Pologne. Musée et collections d'art, d'histoire d'archéologie, d'ethnographie et d'art populaire*⁸²) poz. 39 dotyczyła Muzeum przy Bibliotece Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego. Hasło zawierało nazwę (także w języku francuskim), adres, datę fundacji (1855), godziny otwarcia placówki, a także krótką charakterystykę zasobu (obrazy, rzeźby, broń, meble, ryciny).

Liga Narodów podejmowała różne działania dotyczące budowania pokoju i bezpieczeństwa na świecie, a dziedzinę życia intelektualnego uznała za jeden z możliwych obszarów pokojowego współdziałania i współistnienia. Utworzona przy Lidze Narodów Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelektualnej (a następnie Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej) podjęła międzynarodową współpracę, angażującą zarówno znanych uczonych (jak Skłodowska-Curie), jak i instytucje czy organizacje krajowe. Ocena rzeczywistego stanu życia intelektualnego w znacznej mierze zależała od informacji uzyskiwanych przez krajowe komisje (w Polsce była to głównie Kasa im. Mianowskiego, a następnie Polska Komisja Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej), czyli od współpracy z instytucjami służącymi rozwojowi nauki. Okazało się, że nawiązywanie współdziałania nie tylko przebiegało na poziomie krajowym (jak kontakty ze szwajcarską komisją krajową), ale przede wszystkim wiązało się z aktywną postawą lokalnych organizacji. Związek Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie (do którego należała Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego) czynnie uczestniczył zarówno w prowadzonych badaniach (ankietach Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelektualnej oraz Międzynarodowego Instytutu Współpracy Intelektualnej), jak i formułował określone oczekiwania związane z międzynarodową pomocą. Zachowane materiały pozwalają na rekonstrukcję podejmowanych konkretnych działań, związanych z wymianą publikacji i staraniami o ich zachowanie. W ten sposób Bavorovianum nie tylko mogło poinformować o swoich zasobach bibliotecznych i muzealnych społeczeństwa europejskie, ale także takie dane zostały przekazane do Biblioteki im. Hoovera w USA. Stało się to podstawą prowadzonej następnie współpracy międzynarodowej, polegającej na wykorzystywaniu zasobów Książnicy (w trybie stacjonarnym i w wypożyczaniu międzybibliotecznym) oraz na publikowaniu materiałów źródłowych i naukowych związanych ze zbiorami, ale przede wszystkim na prowadzonej z wieloma krajami międzynarodowej wymianie publikacji.

82 *Pologne. Musée et collections d'art, d'histoire d'archéologie, d'ethnographie et d'art populaire*, Paris (Société des Nations. Office International des Musées. Institut de Coopération Intellectuelle), 1935.

Bibliografia

Źródła

Archive UNESCO

Commission internationale de Coopération intellectuelle, [on-line:] https://atom.archives.unesco.org/international-committee-on-intellectual-cooperation?sf_culture=fr – 5.04.2022.

Institut International de Cooperation Intellectuelle, Statut zob. Archive UNESCO A I 1, [on-line:] https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/7/5/7513/ag01sf00001f_compressed.pdf?token=5faf2c829a23232566efdeb958486214639137366eca0efdf62699d06c6f703 – 7.08.2023

Institut International de Coopération Intellectuelle. Guide des échanges. Pologne. Archives UNESCO, D V 54, [on-line:] <https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/4/c/1/4c116df1fc5456ed52771cf33bb89b047cdc5c8e6a39027919fb4f634fde0e86/0000001136.pdf?token=a00e858d673cf9dd229e4b536aaa9fec07b08c16b1ba532022a5feb58c455129> – 5.05.2023.

Institut International de Coopération Intellectuelle. Publications (proposition de Madame Curie). Archives UNESCO, D I25, [on-line:] <https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/1/d/3/1d31622003af29092d4b7d36b50d1defa299e4ebf7112c3719419b919e8e7260/0000000961.pdf?token=125fe9d6328fb9f2033d6aee2ae0ef717aef3fb4828fbcd18b930109f0cf9014> – 7.09.2023.

League of Nations instituted, [on-line:] <https://www.history.com/this-day-in-history/league-of-nations-instituted> – 10.08.2023.

League of Nations. Committee on Intellectual Co-Operation. Minutes of the Second Session. Geneva 26th July to August 2nd 1923. UNESCO Archives FR PUNES AG 01-IICI-[D.E.S.]-1-(b) Préparation de la première reunion, [on-line:] <https://atom.archives.unesco.org/uploads/r/5c00m/f/b/7/fb7ac9cc4e022324a23e470290b821c76cb983c5dbc949b93c1ce22eec1de40/0000004435.pdf?token=9eda722f7ffb-c75421441eae0957031d5a86faf9a07d085634ec42e0400429cf> – 18.07.2023.

Bookplate of Stanislaw Arct. MutualArt, [on-line:] <https://www.mutualart.com/Arctwork/Bookplate-of-Stanislaw-Arct/FD0BC8117A9252ADD531D1ECB9107833> – 9.07.2023.

Encyklopedia wiedzy o książce, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971, szp. 70–73.

Farmers' Export Financing Corporation. United States Senate. Committee on Agriculture and Forestry, 21 June 1921, [w:] *Farmers' Export Financing Corporation: Hearing Before the Committee on Agriculture and Forestry United States Senate first session on s. 1915*, Washington 1921, pp. 27–35.

Koczorowski S., *Coup d'oeil sur l'histoire de la bibliographie en Pologne*, Varsoviae 1924.

List do Polskiej Akademii Umiejętności z 5 sierpnia 1922 r., [w:] *Korespondencja Marii Skłodowskiej-Curie z uczonymi z Europy Środkowej i Wschodniej: 1904–1934*, red. J. Pi-skurewicz, Lublin 1998, s. 185–186

Lwowska Naukowa Narodowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka: f. 204, rkps 28, 38, 41, 43.

Pologne. Musée et collections d'art, d'histoire d'archéologie, d'ethnographie et d'art populaire, Paris (Société des Nations. Office International des Musées. Institut de Coopération Intellectuelle), 1935.

Sprawozdanie Związku Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie, red. Z. Czerny, Lwów 1922, nr 3.

Statut Ligi Narodów (podpisany przez 32 państwa na konferencji pokojowej w Paryżu). Warszawa 1919.

Opracowania

Arct S., *Odbudowa książki w Polsce. Podstawy faktyczne i liczbowe*, Warszawa 1946.

Brzeziński A. M., *Oskar Halecki – inicjator polsko-szwajcarskiej współpracy intelektualnej w ramach Ligi Narodów*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2010, R. IX, nr 1, s. 181–199.

Brzeziński A. M., *Polska w systemie międzynarodowej współpracy intelektualnej Ligi Narodów (1922–1939)*, „Dzieje Najnowsze” 2002, t. 34, s. 3–22

Brzeziński A. M., *Sprawy polskie w działalności Oskara Haleckiego – sekretarza Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej Ligi Narodów (1922–1924)*, [w:] *Oskar Halecki i jego wizja Europy*, red. M. Dąbrowska, t. 1, Warszawa–Łódź 2012, s. 38–55.

Brzeziński A. M., *Z działalności Marii Skłodowskiej-Curie w Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej Ligi Narodów (1922–1934)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2006, R. V, nr 2(10), s. 143–165.

Brzeziński A.M., *Oskar Halecki – rzecznik krajów Europy Środkowej i Wschodniej w Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej Ligi Narodów (1922–1925)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2013, t. 48, s. 141–156.

Brzeziński A.M., *Oskar Halecki a Liga Narodów. Poglądy i działalność*, Łódź 2016.

Cisek J., *Oskar Halecki. Historyk Szermierz Wolności*, Warszawa 2009.

Hoover Institution, [on-line:] <https://www.hoover.org/about/hoover-story/timeline> – 8.08.2023.

Hoover Institution. Library and Archives, [on-line:] <https://www.hoover.org/library-archives/about/history> – 9.07.2023.

Irish T., *Feeding the Mind: Humanitarianism and the Reconstruction of European Intellectual Life, 1919–1933*. Cambridge 2023.

Krupa B., Nafpaktitis M., *Polonika w Bibliotece Uniwersytetu Stanforda w Kalifornii: unikalne kolekcje, trudności w gromadzeniu i udostępnianiu*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” 2017, s. 557–566.

L'oeuvre Internationale de Secours à la Bibliotheque Polonaise de Paris dévastée par les Allemands en 1940, Paris 1946.

Parafianowicz H., *Polska w europejskiej polityce Stanów Zjednoczonych w okresie prezydentury Herberta C. Hoovera, 1929–1933*, Białystok 1991.

Parafianowicz H., *Zapomniany prezydent. Biografia polityczna Herberta Clarka Hoovera*, Białystok 1993.

Piskurewicz J., *Między nauką a polityką. Maria Skłodowska-Curie w laboratorium i w Lidze Narodów*, Lublin 2007.

- Piskurewicz J., *Prace nad przygotowaniem prawa o ochronie własności naukowej i udział w nich Marii Skłodowskiej-Curie*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2004, nr 22 (24), s. 103–115.
- Placówki dyplomatyczne Rzeczypospolitej Polskiej 1918–1945. Informator archiwalny*, oprac. P. Ceranka, K. Szczepanik, J. Zdanowski, Warszawa 2022.
- Pycior S. W., *Poland's Intellectual Institutions after the First World War. Contemporary Inquiries and Reports*, „The Polish Review” 2001, vol. 46, no. 3, s. 348–351.
- Renoliet J., *La Genèse de l'Institut International de Coopération Intellectuelle*. „Relations Internationales” 1992, no. 72, pp. 387–98.
- Schroeder-Gudehus B., *Les scientifiques et la paix. La communauté scientifique internationale au cours des années 20.*, Montréal 2014.
- Skrzypczak A., *Księgarnia i wydawnictwo Michała Arcta w Warszawie 1887–1950*, [w:] *Warszawscy wydawcy*, red. J. Myszkowska, Warszawa 2003, s. 21–39.
- TNOiK, [on-line:] http://www.tnoik.org/index1fca.html?option=com_content&view=category&layout=blog&id=39&Itemid=37&limitstart=5 – 9.10.2023.
- Winid B., *The American-Polish Chamber of Commerce and Industry in the United States, Inc. 1920–1939*, „Polish American Studies” 1989, vol. 46, no 2, pp. 5–20.

Streszczenie

Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelektualnej (a później Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej) utworzona przy Lidze Narodów była odpowiedzialna za inicjowanie, organizowanie i koordynowanie międzynarodowej współpracy intelektualnej. W tym zakresie z Ligą Narodów współpracowały komisje narodowe. Polska Komisja Międzynarodowej Współpracy Intelektualnej dokonała oceny stanu życia intelektualnego, którą przeprowadzono za pomocą badań ankietowych. Nawiązywanie współpracy odbywało się nie tylko na szczeblu krajowym, ale wiązało się z aktywną postawą organizacji lokalnych. Związek Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie (w tym Biblioteka Fundacji im. hr. Wiktora Baworowskiego) aktywnie uczestniczył w badaniach i sformułował konkretne oczekiwania dotyczące pomocy i współpracy międzynarodowej. W ten sposób Baworovianum mogło informować europejską opinię publiczną o swoich zasobach bibliotecznych i muzealnych oraz współpracować z Biblioteką Hoovera. Stało się to podstawą późniejszej współpracy międzynarodowej, polegającej nie tylko na korzystaniu z zasobów biblioteki (na miejscu i w wypożyczeniach międzybibliotecznych), ale także na publikowaniu źródeł i materiałów naukowych związanych ze zbiorami, a przede wszystkim na międzynarodowej wymianie publikacji z wieloma krajami.

Słowa kluczowe: Liga Narodów, Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelektualnej, Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej, Maria Skłodowska-Curie, Baworovianum

Library of the Count Wiktor Foundation. Baworowski towards the international intellectual cooperation of the League of Nations

Abstract

The International Commission on Intellectual Cooperation (and later the International Institute of Intellectual Cooperation) established at the League of Nations was responsible for initiating, organizing and coordinating international intellectual cooperation. National commissions cooperated with the League of Nations in this respect. The Polish Commission for

International Intellectual Cooperation assessed intellectual life's state, which was carried out using survey research. Establishing cooperation took place not only at the national level but was associated with the active attitude of local organizations. The Association of Polish Scientific Societies in Lviv (including the Count Wiktor Baworowski Foundation Library) actively participated in the research and formulated specific expectations for international assistance and cooperation. In this way, the Bavorovianum could inform the European public about its library and museum resources and cooperate with the Hoover Library. This became the basis for subsequent international cooperation, consisting not only of using the Library's resources (on-site and in interlibrary loans) but also around publishing sources and scientific materials related to the collections, but above all in the international exchange of publications with many countries.

Keywords: League of Nations, International Commission on Intellectual Cooperation, International Institute of Intellectual Cooperation, Maria Skłodowska-Curie, Bavorovianum